

Familjen Rosell

systrarna

Lyby kyrka. Exteriör och interiör. Foto 2016.

Lyby kyrka var fylld av sörjande människor som kommit från när och fjärran för att ta ett sista farväl av skraddarmästare Anders Rosell. Efter ett långt lidande hade han stilla lämnat det jordiska den 16 oktober 1932. Begravningen var satt till lördagen den 22 oktober klockan 14.00.

Efter det att begravningsgästerna bänkat sig och klockringning fullbordats inleddes akten med ett sorgepreludium, varpå följde psalm 452:1. Så trädde officianten, prosten E. Corneliusen, fram till den blomstersmyckade kistan och höll en kort dödsbetraktelse samt förrättade jordfästning. Därefter följde ett solo från orgeln "Mina levnadstimmar stupa", samt psalm 452:2, varefter altartjänst ägde rum. Den högtidliga akten slöt med psalm 221:3 varpå kistan under tonerna av en sorgmarsch bars ut ur kyrkan för att sänkas i familjegraven på Lyby kyrkogård.

Till båren hade sänts en stor mängd dyrbara kransar, vilka icke endast överhöljde kistan utan också täckte en god del av stora gången i kyrkan.

Efter faderns död övertog Malte skradderiet. Redan under den tid då Anders varit sjuk hade han ansvarat för att de beställda kläderna blev sydda och levererade till kunderna. 1934 öppnade han en egen rörelse i en nybyggd fastighet ett hundratal meter från faderns som lades ner. Kunderna strömmade till. De kom från Stockholm, Göteborg och Malmö, ja även från Danmark, för att prova kläder och få det bästa, en skraddarsydd kostym.

Den 20 oktober 1934 gifte Malte sig med Svea Ingegerd Persson, född i Tjörnarp. Den 11 december 1934 flyttade de in på Lybytorp nr 9, där ena halvan av bottenvåningen blev skradderi.

Man hade bestämt att Johanna Rosell, änka efter Anders Rosell, skulle bo kvar i huset i Lyby tillsammans med dottern Marie-Louise

Einar hade gift sig den 1 november 1930 med Aina Alice Teresia Eriksson från Møllegården i Asarum. Några år var de inneboende hos hennes föräldrar innan de i början av 1936 flyttade till Köpenhamn.

Nils Ferdinand gifte sig med Anna Gustava Lindahl den 16 april 1927. De flyttade till Danmark den 2 november 1929.

Axel gifte sig med Matilda Persson den 30 april 1926 i Hörby. Paret bosatte sig på Hörby söder.

Anders Rosells familjegrav. Foto 2015.

Den 2 november 1929 var det dubbelbröllop i Lyby kyrka. Då gifte sig Herta Lovisa med Ernst Gunnar Jönsson och Ellen Elvira med Alex Oscar Alexius Timan.

Herta Lovisa och hennes man Ernst Gunnar bosatte sig i Äspinge. Ernst ägde Äspinge 1:8 1927 och var son till Jöns Olsson som ägde gården bredvid, där Ernst föddes den 21 april 1904.

Äspinge 1:8 var ingen stor gård, 9,2 areal i hektar och med ett taxeringsvärde på 9.900 kronor.

Ernst Jönsson och Herta Lovisa Jönssons gård i Äspinge. Mycket förfallet och övergivet när korten togs sommaren 2001. Idag (2017) är husen rivna och här finns nu ett ridhus.

Lyby nr 29. Ägare Ernst och Herta Jönsson. Foto Gods och gårdar.

1942 säljer Ernst och Herta gården i Äspinge och flyttar till Lyby nr 29 som ligger strax efter vägen till Sextorp mot Löberöd. Gården var avstyckad från Lybygården. Man- och ekonomibyggnader uppfördes 1928.

Gården var betydligt större än den i Äspinge och födde 2 hästar, 7 kor och ett stort antal gödsvin och höns m. m.

Ernst köpte också ett antal fastigheter i Lyby, som tillsammans taxerades till 50.000 kronor.

Den 6 april 1946 föddes ett oäkta barn i Lyby. Han fick namnet Arne Göran. Då Ernst och Herta inte kunde få egna barn beslöt de att adoptera pojken, eftersom modern, som var tandsköterska och boende i Lyby, inte kunde ta hand om barnet.

Arne Göran kom till ett bra hem, men när han var sju år drabbades fadern Ernst Jönsson av en hjärtinfarkt och dog den 19 oktober 1953 på länslasarettet i Hörby. Han blev 49 år gammal. God man för Arne blev skräddarmästare Malte Rosell i Lyby.

Herta sålde så småningom gården i Lyby och flyttade till Hörby. Här skulle Arne gå i skolan men han trivdes inte alls. Gång på gång rymde han hemifrån, och då fick framförallt Malte och Axel bege sig ut i byn för att leta efter honom och återbörda honom till hemmet.

Långt senare flyttade Arne Göran Ernstsson till Malmö. Där avled han den 18 maj 2011, 65 år gammal.

Ellen Elvira och hennes make Alex Oscar Alexius Timan bosatte sig i Skurup, men deras äktenskap blev tyvärr kort och stormigt. Efter endast knappt fyra och ett halvt år stadfästes skilsmässan den 5 mars 1934. (Se Förändringarnas vind, del 9 av serien om Familjen Rosell i Fyledalen nummer 2, 2017.)

Ellen Elvira flyttade tillbaka till hemmet i Lyby den 9 februari 1931. Samma år återupptog hon sitt yrke som modist i Lund. Hit kom hon den 22 oktober och fick en lägenhet på Magnus Stenbocksgatan nr 5, som är tvärgata till Stora Södergatan. Något år senare bodde hon vid Södertull nr 3.

På Södertull nr 2 inflyttade 1925 skomakare Axel Hjalmar Herman Teodor Malmkvist, född den 24 september 1887 i Sölvesborg, gift den 6 mars 1909 med Gerda Magnhild som var född 21 februari 1884. De fick fem barn.

Den 16 maj 1939 begärde Hjalmar Malmkvist äktenskapsskillnad då makarna under de sista åren levit åtskilda. Denna beviljades den 3 juli 1939.

Mellan Södertull nr 2 och nr 3 var det inte lång väg. Tvärs över så att säga. Ellen Elvira och Hjalmar träffade varandra, och den 28 juni 1940 gifte de sig i Lunds Domkyrka.

Lyckan log mot dem, men barnen i Hjalmars första äktenskap var inte precis förtjusta. De försökte sabotera det mesta utan att lyckas särskilt bra.

Paret flyttade till Bryggaregatan 22 c, ett stenkast från Hjalmars arbete.

Hjalmar hade från skomakare avancerat till fabrikör i skofabriken Standard. Han ägde 165 aktier i fabriken, och den 14 februari 1942 undertecknades följande handling:

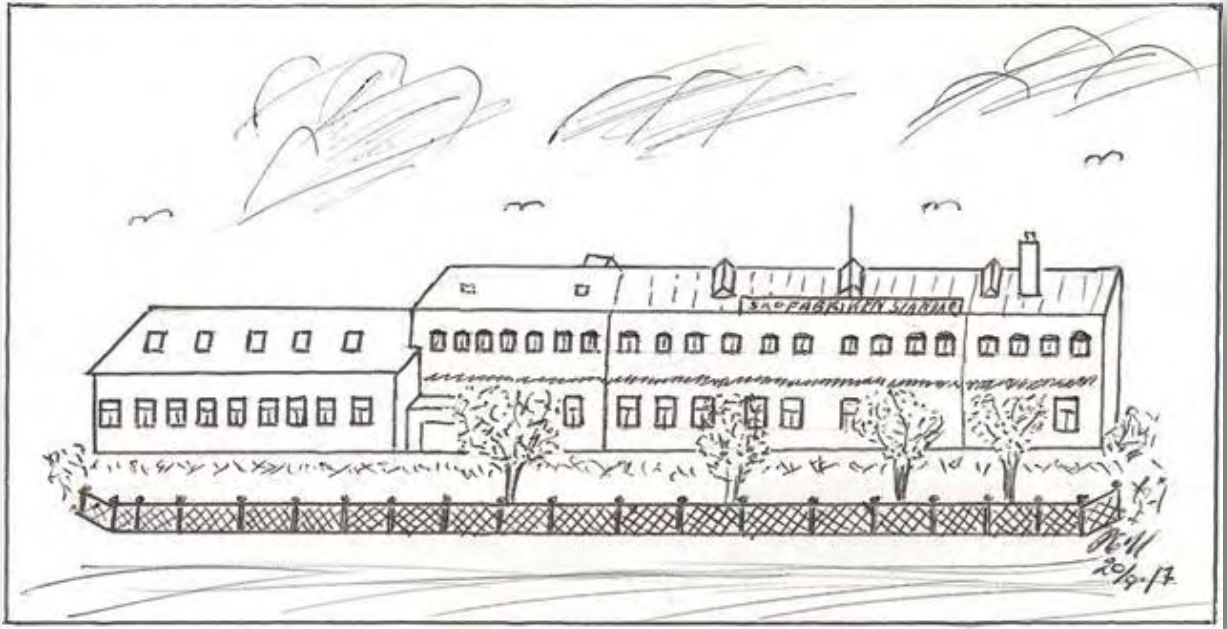
”Undertecknade äkta makar göra härmed det äktenskapsförord oss emellan, att jag Hjalmar Malmkvist till mig Ellen Elvira Malmkvist, född Rosell, bortgiver mig nu tillhöriga 160 stycken aktier i Aktiebolaget Skofabriken Standard, Lund, att tillhöra henne såsom enskild egendom.”

Själv behöll han 5 aktier.

I slutet av 1940-talet blev Hjalmar sjuk i blodcancer. Trots behandlingar på Lunds lasarett i flera omgångar gick han till skofabriken som vanligt. I början av 1952 orkade han inte längre, och samma år den 25 juli slutade han sina dagar. Begravningen hölls i Allhelgonakyrkan i Lund tisdagen den 5 augusti.

Vid bouppteckningen, där alla barnen i första äktenskapet var närvarande, fick dessa en verklig chock. Tillgångarna i boet var 2.761 kronor, skulderna 4.033 kronor och 65 öre. Sålunda blev det ett underskott på 1.272 kronor och 65 öre.

Änkan blev däremot inte lottlös. Hennes aktier var värda strax över 65.000 kronor.

Skofabriken Standard avritad från en ingravering i en vas tillägnad Hjalmar Malmkvist på hans 60-års dag den 24 september 1947.

Den köptes av min mor Maria på auktion efter hennes systers dödsbo. Idag är den i undertecknads ägo.

Hjalmar Malmkvist föddes i Sölvesborg, och efter sin skolgång flyttade han till Eslöv där han blev tillskärarelev på Eslövs skofabrik. Efter det att han blivit gesäll fick han plats på Berglunds skofabrik i Lund. 1920 startade han tillsammans med Carl Arvid Karlsson firman Malmkvist & Karlsson som skulle tillverka skor och idka handel. 1921 utträdde Carl Arvid Karlsson och Hjalmar fortsatte rörelsen. Den 20 december 1923 upphörde firman. Senare i samma månad startade Hjalmar Malmkvist, Per Aron Helander och Thure Sigfrid Helander firman Skofabriken Standard, Malmkvist & Helander. 1930 blev firman ett aktiebolag med Malmkvist som delägare och styrelseledamot.

Man tillverkade damskon ”Stiletto”, och rörelsen sysselsatte i slutet av 1950-talet drygt 80 personer. Skofabriken låg på Öresundsvägen i Lund. 1965 köpte Alfa Laval skofabriken. Alfa Laval, som numera heter Tetra Pak, blev med tiden den största fastighetsägaren.

Fram till 1950-talet producerades de flesta skor som såldes i Sverige inom landet. När importen släpptes fri efter kriget började skor från framförallt Italien strömma in i landet. Skobranschen hamnade i kris, och flera skofabriker i landet tvingades lägga ner. 1969 kostade en svenskproducerad sko dubbelt så mycket som en importerad. Även Skofabriken Standard AB i Lund lades ner.

Då hade Ellen Elvira Malmkvist för länge sedan avyttrat sina aktier.

Utanför huset i Lyby. Från vänster: Ellen Elvira Malmkvist, Hjalmar Malmkvist, Herta Lovisa Jönsson, Marie-Louise Mörck, Johanna Rosell. Den lille pågen är författaren.

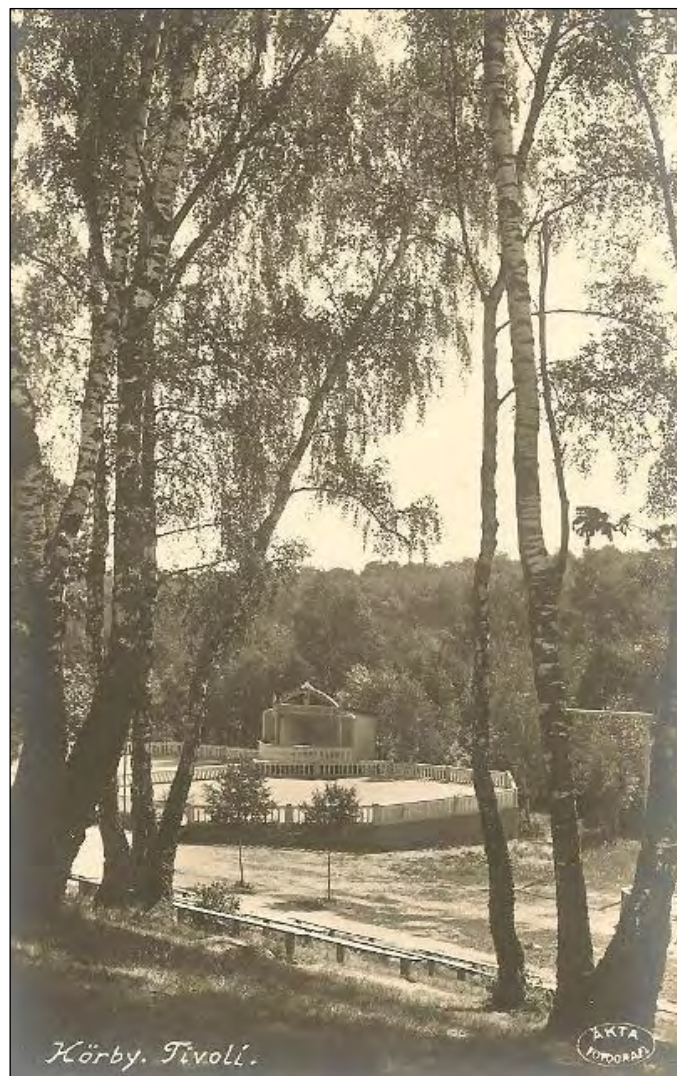

*Gårdssidan i Lyby.
Stående från vänster: Hjalmar Malmkvist, Karl Gunnar Mörck.
Sittande från vänster: Ellen Elvira Malmkvist, författaren, Johanna Rosell.
Båda fotona från 1943. Privata.*

Ellens mor Johanna, som var till åren kommen, bodde fortfarande i Lyby. Syskonen kom överens om att Ellen Elvira skulle bo med sin mor under sommaren i Lyby och under vintern i Råbygatan nr 30.

Den 15 mars 1955 flyttade Ellen Elvira till Hörby, där hon bosatte sig som inneboende hos sin bror Axel på Råbygatan nr 30.

Den sista i syskonskaran var Marie-Louise, född den 23 juni (Midsommarafton) 1908. Till vardags kallades hon för Mia eller Maria. Det blev inte speciellt ensamt, även om hon saknade sina syskon, för hon hade gott om väninnor och efter sorgeåret efter faderns död var de ofta ute. Det fanns ett café i Osbyholm där man träffades, och så var det Karnas backe, där man dansade till en sexmannas mässingsorkester som spelade vals, stepp, Bostonvals m. m. I Hörby fanns två biografer, Stora Biografen och Biografteatern i Folkets Hus, som tävlade att visa de bästa filmerna.

Karnas backe i Hörby. Vykort.

När Mia träffade Karl Gunnar är höljt i dunkel, men en vinterdag fattade han mod och ställde sig framför Mia och frågade om han fick bjuda på en tur med sin spark. Visst fick han det, och så susade de ner för Lybybackarna mot Hörby. Karl Gunnar var son till handlaren Per Mörck som hade sin speceri- och diversehandel vid Gamla torg.

Torgdag på Gamla Torg i Hörby på 1910-talet. Vykort.

I en visa från ett kalas står bland annat:

”Ja, vår Gunnars väg till hjärtevännen kär
gick ju ambulerande i alla vä'r
Han Hörby-Lyby sprang o' gick
o' cykla kvick på ögonblick –
ja, lastbil åkte han, för fram, de skulle han!”

(Melodi: Lily Marleen.)

En vacker dag friade Karl Gunnar och Mia sa ja. Bröllopet stod i Lyby kyrka den 23 december 1934.

Den 1 oktober 1946 övertog (hyrde) Karl Gunnar affären vid torget efter sin far Per Mörck. I hyreskontraktet fanns speceriaffären, två lagerrum bakom affären, kontor, källare under butiken och kontoret, fröpackhus, saltbod, äggpackhus, brygghus och stall. Det var inget litet ställe, och några år senare tillkom kafferosteriet.

Åren gick och till en början gick affären bra, men sämre tider stundade. Ett hot mot försäljning över disk seglade upp i väster. Snabbköpsaffären kom till Hörby. Trenden att handla över disk blev gammalmodig. De flesta av byns handlare trodde inte på idén och förkastade den helt, vilket skulle visa sig bli ödesdigert.

1959 lades Mörcks affär ned och sedan följde den ena efter den andra. Kunderna hade funnit sig i att gå omkring i snabbköpsaffären och lägga sina varor i en vagn och sedan gå till kassan. De försvann från de etablerade köpmännen som antingen fick hanka sig fram eller gå i konkurs.

Nu fick Karl Gunnar arbete på Addo som bland annat gjorde räknemaskiner.

I vishäftet som Karl Gunnar förärades på sin fyrtioårsdag den 27 januari 1946 finns en visa som handlar om hans hobby som var att fiska eller jaga. Många laxöringar blev det från Hörbyån, och det hängdes upp både harar och fasaner från hans jaktmarker. Det som inte hängdes upp var de råttor som invaderade samhället. Dessa hamnade på sophögen. (Se även på hemsidan under Mörck, rubriken En köpmansgård i Hörby.)

Marie-Louise

Karl Gunnar

Den 20 mars 1972 gick Karl Gunnar till sina sälla jaktmarker. Han blev 66 år. Många var det som följde honom till sista vilan i familjegraven på gamla kyrkogården. Och

”Tom blir platsen i hemmets vrå
Tung blir vägen att ensam gå
Tack käre Make för de år som gått
Tack käre Far för allt vi fått.”

Per-Gunnar Mörck

Tidigare artiklar i denna serie finns på www.morck-rosell.se

Källor:

Landsarkivet i Lund:

Kyrkoböcker från Hörby, Lyby, Äspinge, Sölvesborg, Asarum, Skurup och Lund.
Handelsregistret 1920 – 1923.
Sveriges dödbok 1901 – 2013.

Tidningsarkivet i Lund:

Artikel och dödsannons i Mellersta Skåne tisdagen den 18 oktober 1932.

Artikel om skräddarmästare Malte Rosell i Lyby i Mellersta Skåne tisdagen den 23 december 1969.

Dödsannons i Sydsvenska Dagbladet Snällposten söndagen den 27 juli 1952.

Dödsannons i Mellersta Skåne den 19 oktober 1953.

Dödsannons i Mellersta Skåne den 20 mars 1972.

Artikel om skofabriker i Svenska öden & äventyr, nr 8 2017.